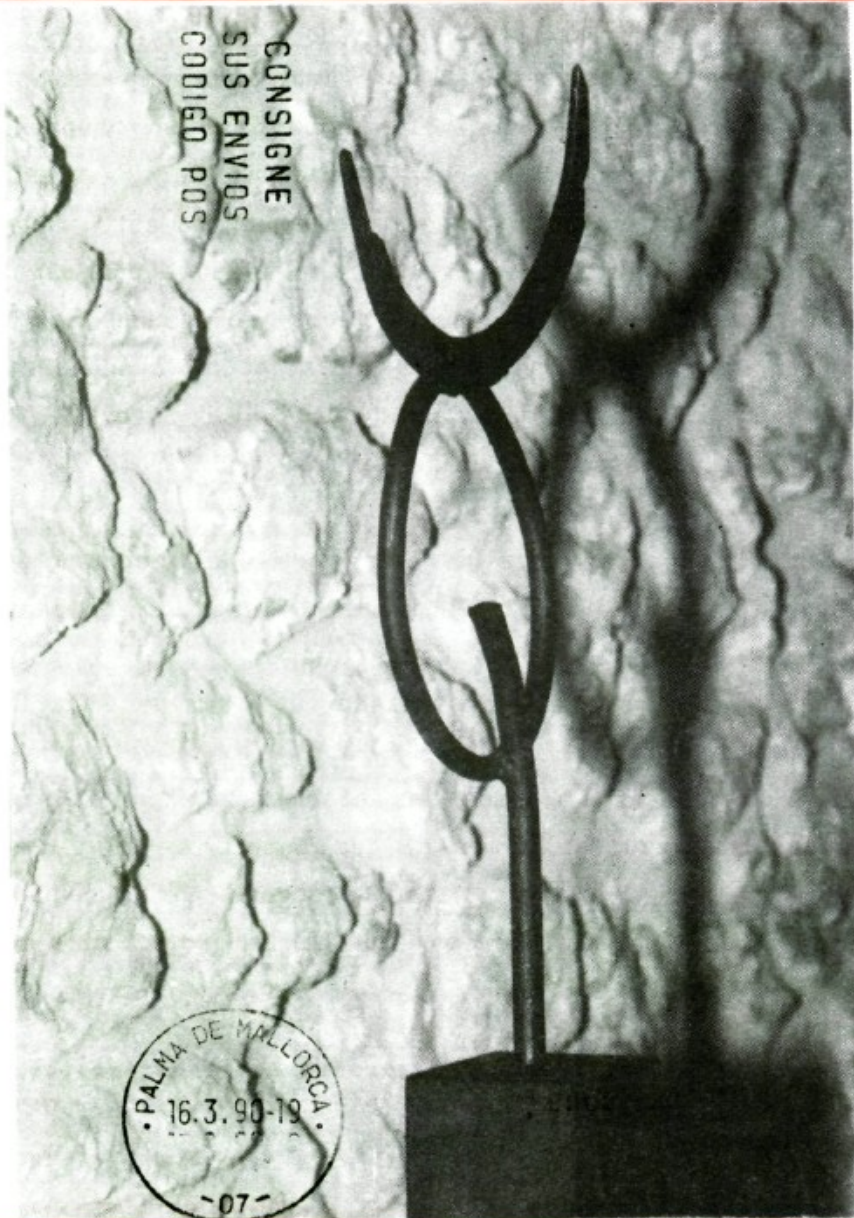

ES SAIG

PALMA DE MALLORCA
16.3.90-19
-07-

ALGAIDA - Núm. 111 - MARÇ de 1990 - Preu: 100 ptes.

CONSIGNE
SUS ENVIOS
CODIGO POS

PALMA DE MALLORCA
16.3.90-19
-07-

ESCALA EN FERRO DE JAUME FALCONER

CONSIGNE EN
EL
CORREU
POSTAL

EDITORIAL

SA JAIA COREMA

Ja ens teniu un altre mes davant el full en blanc que ens pertoca d'omplir; ens falla, però, la imaginació, la inventiva, i també la voluntat. Es veu que aquest hivern tan calent -fins ara- ens ha escalfat tot el cos i, per compensar, ens ha refredat el cervell, que no està per feines.

I és que, pensant-ho bé, de què vos podríem parlar? De l'Ajuntament? I què vos n'hem de dir? Suposam que cosa hi deu haver a la Corporació quan s'han produït dimissions tant a la majoria com a l'oposició, però també pot ser que només siguin renúncies "per raons personals". També podríem sospitar que cosa falla a les obres de la residència dels vells quan duen uns quants mesos aturades i els diaris de Ciutat parlaven de la intervenció del President del Consell de Mallorca per solucionar complicacions i empantenaments. Ens podríem referir a les declaracions del batle en el sentit que enguany una part del poble tindrà ja el servei d'aigües -suposam que només netes- del pou de Son Micola; segurament les gestions per tirar endavant l'obra deuen estar avançades, perquè el temps passa inexorable i ja veureu com aviat serà l'any qui ve. Com veis, hi ha temes municipals -només n'hem assenyalat uns quants-, però els deixarem per un altre dia.

També vos podríem parlar dels darrers dies, del concurs de desfressos, del sopar que s'organitzà, de l'organització de la festa, de la participació o patrociní de l'Ajuntament, de l'enyorat Cames Tortes. Però si vos contàssim el poc que sabem potser qualcú, més d'un, s'enfadaria i tampoc no volem que ningú s'enfadi per culpa nostra.

Hem entrat a la quaresma, temps de reflexió i sacrificis i dijunis. I això és el que procurarem fer: reflexionar, que sempre és bo i convenient; sacrificar-nos, però no massa; i dejunar, si bé de segons què ja dejunam molt i fa llarga estona. En fi, que "Sa Jaia Corema" ens sigui profitosa i que ens santifiqui, que bona falta ens fa.

*****

Bolletí de l'Obra Cultural Balear
d'Algaida.
Revista mensual. D.L. P.M. 1980
Domicili: Rei, 1. Algaida.
Imprimeix: Apóstol y Civilizador. Petra.
ES SAIG només es responsabilitza de l'editorial.

Dirigeix: Delfí Mulet
Administra: Llorenç Oliver
Mecanografia: Mireia Mulet
Col·laboren: Andreu Oliver, Pere Mulet,
Alexandre Pizà, Joan Trobat, Joan Mulet,
Biel Sastre, Guillem Andreu, Xesc Oliver,
Miquel Fiolet, Víctor Andreu, Víctor
Mulet, Miquel Serra, Biel Bibiloni.

NOTICIARI DE L'OBRA CULTURAL

Divendres, dia 9 a les 21'30 hores a la Rectoria, presentació del llibre de Biel Massot i Munyner "Pòrtol, guia d'olleries". Aquesta activitat va esser anunciada al Saig anterior per dia 2; per impossibilitat de l'autor no va poder ser i per aquest motiu es va posposar al divendres dia 9.

Diumenge, dia 25, excursió als Cingles de Son Rul.lan. Partida a les 8'45 hores de Sa Plaça. Apuntau-voa abans del dijous a Jerònia Canyelles (665249) o a Catalina Martorell (665261).

Durant la travessa de Valldemossa a Deià pels Cingles de Son Rul.lan podrem gaudir d'una extraordinària vista dels voltants de Sa Foradada. Començarem a Son Gual, per un camí amb una canaleta arribarem a la Font de S'Abeurada, després seguirem per un camí de carro fins al pla des Pouet; deixant el pou a l'esquerra seguirem fins arribar a S'Estret de Son Gallart.

Una vegada assolit el coll continuarem pel Camí de l'Arxiduc, que és un mirador esplèndid sobre Son Marroig i Sa Foradada. Aviat arribarem al Puig Caragolí, part més elevada de la nostra excursió; a partir d'aquí començarem a davallar cap al nord per un coster a la mala fins trobar el Camí dels Cingles i seguirem per un caminet fet aprofitant la forma natural del penya-segat.

Seguint dit camí entrarem dins l'ombrívol bosc des Molí, per sortir a l'olivar ja molt aprop de ses cases de Son Rul.lan, que no hi arribarem perquè baixarem per un antic camí empedrat fins a Deià. Passarem baix del Castell des Moro, per davant Can Borràs i de s'hotel des Molí.

Aquests són part dels 65 excursionistes que el passat dia 18 de febrer anaren al Puig de S'Alzinar-Vall dels Binis.

CALAIX DE SASTRE

PETIT TRACTAT DE L'ORATÒRIA

Des de sempre he sentit una gran admiració per les persones de paraula fàcil. M'he trobat, a vegades, embadalit, literalment amb la boca oberta, com si despertàs d'un somni, davant de l'exhibició oratòria de determinats personatges que xerren i xerren: polítics, metges, professors, especialistes de les arts més exòtiques.....què han dit; segurament no res. I aquesta és precisament la cosa que em meravella. La mescla de retòrica i de buidor. La capacitat de parlar sense to ni so. La xerrameca delirant. La facilitat per quedar-se amb el personal, com ara diuen.

Però....Resulta que els venedors, els qui per guanyar-nos les sopes hem de vendre un determinat producte, vivim en estat de crisi professional permanent. Els possibles compradors s'han espavilat, ja no són tan fàcils d'entabonar com abans. I en conseqüència, els del meu ram hem d'assistir a cursets per tal d'aprendre les tècniques més modernes. És allò tan americà de com esdevenir un bon venedor en dos dies. A continuació provaré d'explicar-vos-en una, de tècnica, i així de passada experimentaré si som un bon aprenent.

Disposau de quatre conjunts amb 5 fragments de frase cadascun d'ells; aquests fragments, enumerats de l'1 al 5:

CONJUNT A

- 1.- En particular
- 2.- Per altra banda
- 3.- Com a implicació resultant
- 4.- Basant-nos en consideracions integrals del sistema
- 5.- Pel que fa als objectius específics

CONJUNT B

- 1.- Un flux constant d'informació efectiva
- 2.- La caracterització de criteris específics
- 3.- L'inici del desenvolupament de subsistemes crítics
- 4.- La línia bàsica de configuració del producte
- 5.- El principi funcional independent

CONJUNT C

- 1.- Ha d'utilitzar i interconnectar-se funcionalment amb
- 2.- Maximitza la probabilitat d'èxit del projecte i en minimitza el cost i el temps necessari per a
- 3.- Aporta límits explícits de prestacions a
- 4.- Presenta reptes extremadament interessants a
- 5.- Fa efectiva una implementació significant

CONJUNT D

- 1.- La nostra sofisticada programació
- 2.- El disseny estructural basat en concepte de sistemes participatius
- 3.- El límit de qualificació preliminar
- 4.- L'evolució de les configuracions durant un període determinat
- 5.- Qualsevol configuració modal democràtica

Per formar una frase completa, heu de triar, al vostre gust, un fragment del conjunt A, un altre del B, un del C i un del D, i unir-los per aquest ordre. Obtendreu autèntiques filigranes d'or pur: dos exemples. La combinació 1231 produeix: " En particular la caracterització de criteris específics aporta límits explícits de prestacions a la nostra sofisticada programació ". I la 2145: " Per altra banda un flux constant d'informació efectiva presenta reptes extremadament interessants a qualsevol configuració modal democràtica ". Si pronunciau les dues frases segui-

des, de cor, acompanyades dels gestos teatrals de rigor - ni massa discrets ni massa estridents; una cosa que estigui bé, vaja - l'auditori ja és vostre. Inventau les vostres pròpies frases. Genial, veritat? Qualsevol persona pot crear frases fins a completar: un discurs d'accés al càrrec, una conferència acadèmica, un escrit d'Es Saig,....La glòria!

Supòs que enteneu ara el però que he escrit més amunt. Ingnu com som, em pensava que l'eloqüència era un do que la natura, artesana, concedia als elegits dels déus. Quan resulta que no és més que un fruit de la tècnica dura, a l'abast de tothom. Els somnis perden tot el seu encant quan esdevenen reals. El mite, vist d'aprop, deixa d'esser un mite. ¿No diuen allò de no et colgaràs sense haver fet una bona obra? De voluntat, no me'n falta, però molts de dies no sé què fer. Avui, amb tota la modèstia que el cas requereix, crec que l'he encertada. Tant puc haver ajudat altres innocents a veure-hi clar, com haver donat la primera lliçó a una futura persona important, la qual sabrà agrair-m'ho amb el corresponent favor. De res, no es mereixen.

EN CALAIX DESASTRE

FOTO ANTIGA

Foto de l'any 1923

En primer terme, esquerra: en Toni de Can Mulet des Casino, en Pepe de Son Divertit (fill del secretari de l'Ajuntament d'aleshores), en Toni Borràs (de la Caixa), en Toni Balaguer i en Joan Ferrí.

Segona fila, esquerra: en Nadal de Son Verdadera, en Miquel Balaguer, en Jaume Torres i en Julià de Cas Ferrer Colau.

Tercera fila, esquerra: en Joan Cloquell de Can Xico, en Matgí de S'Hort, en Toni Ponset i en Toni de Son Gustí.

(Foto cedida per Toni de Son Gustí)

M'HAN DIT QUE DIUEN

Aquest mes ens toca parlar de "carnaval" i de rua i rueta, ja que aquest ha estat el tema de conversa i la preocupació de molta gent, gran i petita. Uns en parlaven per trobar el vestit adequat per desfressar-se; altres per trobar els mil duros que feien pagar per anar a sopar; i altres, quasi tothom, per criticar o defensar la festa tal com s'havia organitzat enguany. Hem sentit a dir que l'oposició de l'Ajuntament no tenien idea de si l'Ajuntament aportava qualque cosa a la festa; ho suposaven, però ni a plenari ni a comissió havien vist res. I això que les quantitats de què es parlava eren altes, així mateix: de trenta o cinquanta mil duros. Hem dit mil duros per sopar i, evidentment, volem dir per parella.

A lo millor qualque dia sabrem què ens ha costat la festa, però el que és cert és que el poble es va animar i va participar-hi, a la festa, nins i grans, es veia molta gent desfressada. El que molts trobaren és que el fet de fer un sopar a un lloc tan distant va rompre l'ambient de festa de poble. I això que, segons ens han dit, per Plaça hi havia un bon ambient de desfresses fins ben tard, sobretot de gent jove.

Llàstima que els caçadors convocassin l'Assemblea el mateix dia i a la mateixa hora: ens han dit que hi havia molt poca gent, però això ja comença a ser normal. També ens han dit que han canviat de president, però que segueix el mateix equip directiu, més o manco.

Per seguir parlant de festa i sopars, hem de comentar aquí un sopar de quintos que es va fer aquest mes passat, "en grande": autocar, casino, piano-bar..., amb una paraula, estil grans senyors. L'únic "fallo" que ens han dit fou el de participació, però els que hi anaren s'ho passaren molt bé, sobretot les dones, que, com que eren poques, les colmaren d'atencions tota la vetlada.

El mes passat en aquestes planes es parlava de l'accident que va tomar la creu de la Ribera. Ara ja no tenim ni creu de la Ribera ni pou des Colomer. És una vertadera llàstima que les poques coses que tenim que valen la pena les cuidem tan poc o tinguin tan mala sort. De totes maneres, volem recordar que el nostre batle va dir, fa temps, que les peces de marès pel pou estaven comanades. Ja veurem quan estaran restaurats els dos monuments.

Perquè el que molta gent del poble veu clar és que no es pot admetre que per dins Algaida passin tots els camions i autocars que han d'anar cap a Lluçmajor o Randa, i a l'enrevés: és absurd que no es pensi en una carretera de circumvalació, que permeti als vehicles pesats evitar el centre del poble. I això també faria més fàcil tancar la circulació els dies de festa, com és la de carnaval de l'altre dia, en què es va tancar la circulació quan un cotxe va haver atropellat un al.lot, per sort sense conseqüències massa greus. Les crítiques a les nostres autoritats per no haver tancat la circulació foren fortes.

Les obres de la "Residència" han quedat aturades, de moment, i això fa estar mal a ple els vells. Sembla que és una cosa puntual i que aviat es reanudaran les obres, però seria qüestió de vigilar un poc més a qui es donen les obres comunitàries per part de l'Ajuntament. No són tan sols els vells els qui esperen que s'acabi aviat aquest edifici; també els que necessiten un lloc gran per fer activitats en tenen ganes; i si no pensau amb els comediantes d'Es Cadafal, les entitats que farien actes pel poble, balls de carnaval, etc. etc.

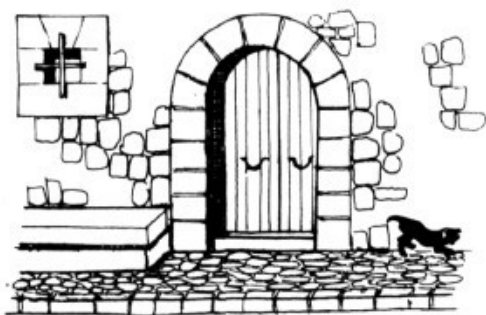
Com també hem tornat a sentir parlar de les oblidades, sembla, Normes Subsidiàries. Per una part, quan es comenta el que hem dit més amunt de desviar la circulació pesada de pel centre del poble. I per altra banda, també s'ha comentat la necessitat d'ordenar el nostre urbanisme i ampliar l'oferta de trasts en venda, a la vista de la construcció dels "xalets adossats" que es construeixen al camí dels hortets o de Sa Talaieta. Són construccions absurdes per molta gent, a un poble com Algaida, amb la quantitat de "possibles" solars per edificar vivendes unifamiliars tradicionals. Hi ha qui pensa que posant a la venda, al mercat d'oferta-demanda, dues dotzenes de solars, en part s'hauria acabat el problema. I hem sentit a dir que hi ha un parell de llocs, als voltants del poble, amb urbanitzacions a punt de treure solars al mercat només que es clarifiqui la cosa. Segurament haurem de tornar a esperar la propera campanya electoral per sentir parlar de les Normes Subsidiàries, que, ens diuen, estaran fetes en qüestió d'un parell de mesos...

UN SORD

Aquí teniu un grup de quintos nascuts el 41, que es reuniren i varen fer una bona sortida. Sembla que fins i tot Es Sord ho va sebre perquè cosa comenta de la seva eixida i de lobé que va anar. Per molts d'anys.

avui :

LES NOSTRES POSSESSIONS

TREURER

El topònim d'aquesta possessió és una contracció o deformació del seu primitiu nom de Tresorer. Aquesta suplantació va tenir lloc al llarg del segle passat, malgrat que a alguns documents encara es conserva el nom originari. Està situada al Quarter II i confronta a tramuntana amb el Camí de la Pau; a llevant amb establits antics del primitiu Tresorer; a migjorn amb l'altre camí que de Randa també condueix a Castellitx, recentment asfaltat; i a ponent la carretera d'Algaida a Lluçmajor parteix les terres de la possessió, quedant tres quarterades a la part dels costers del Puig de Son Veny.

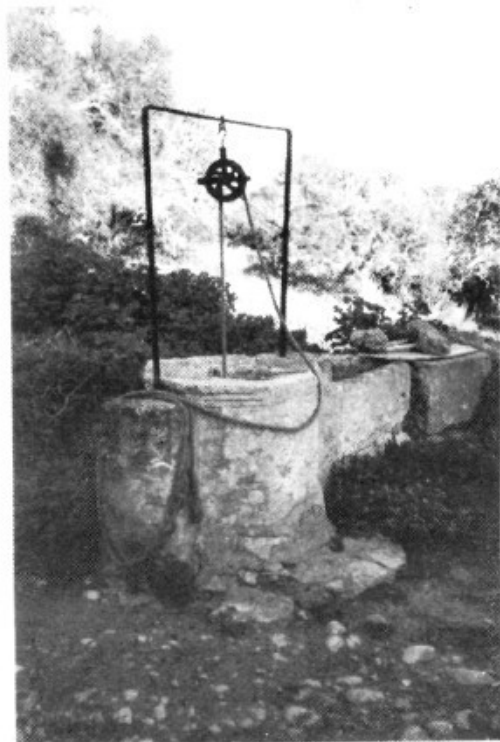
Pel cadastre de l'any 1603 sabem que era aleshores propietat de Pere Munar i estava valorada en 1200 lliures. Al cadastre de l'any 1626, que en lloc del valor de les finques assenyala la seva renda anual, Tresorer hi figura amb 126 lliures.

Quasi a la meitat del segle XVIII va tenir lloc un establiment de terres promogut per l'Ajuntament d'Algaida que va afectar a les veïnes possessions de Son Vidal, Son Crespí i Tresorer; les dues primeres, amb les parcel·lacions, varen desaparèixer de la memòria popular i només es conservà la darrera, que evolucionà, com hem dit, fins al Treurer actual. Totes tres eren propie-

tat aleshores de Da. Maria Verí, vídua d'A. Ferrandell. L'Ajuntament va pagar per les terres 8500 lliures i seguidament va procedir als establits en sorts majoritàriament d'una quarterada, perquè eren terres molt productives, tant és així que no hi va haver ni un cas de retiment i sí bastantes quitacions; això demostra que els conradors estaven satisfets del rendiment de les terres. En total s'establiren unes 150 quarterades i el nombre de sorts foren 104. Es pot dir que l'Ajuntament va fer un bon negoci, ja que les 8500 lliures de la inversió li deixaven una renda anual de quasi 500 lliures. Els detalls d'aquests establiments, segons Pere Mulet, estan recollits a dos llibres del nostre Arxiu Municipal: un titulat "Capbreu dels censals de Son Vidal i Tresorer de lo any 1745" i a un quadern de l'any 1746 amb la llista completa de tots els compradors d'aquests establits.

La història més recent de l'actual Treurer ve marcada pel fet d'esser un apèndix del casal principal de la possessió de Son Veny, coneguda antigament com Estacar. La família dels Sastre d'Estacar pogué reunificar 33 quarterades, que és l'extensió actual de Treurer, provinents dels establits dels anys 1745-46. A finals del segle passat era propietat de D. Miquel Sastre Sas-

tre, que ho deixà al seu fill Guillem Sastre Garau; d'aquest passà a Miquel Sastre Clar, que morí sense descendència l'any 1960, deixant la possessió al seu nebot i propietari actual Damià Contestí Sastre d'Estacar.

Les cases estan situades a una petita elevació del terreny, encarades a xaloc, i són més aviat de reduïdes dimensions. (Segons fonts orals varen esser construïdes com a cases del garriquer de Son Veny). El pas dels anys ja comença a notar-se, sobretot a l'estructura ja que no han sofert cap casta de modernització interiorment ni exteriorment.

Els darrers estadants per ordre cronològic foren l'amo'n Xesc de Treurer, que encara habita retirat a Randa; després hi passà l'amo'n Xim des Molí de Randa fins l'any 1963, i d'aquesta data ençà se'n cuiden de la possessió l'amo'n Toni Mulet de Son Gustí i el seu fill Damià. Ells ens digueren que les 33 quarterades d'extensió són quasi totes de conradís, si n'exceptuam 4 o 5 de garriga i pinar que ocupen els llocs més elevats.

Vora les cases hi ha una cisterna que té un coll molt interessant, de pedra viva, fabricat d'una sola peça. Un poc més avall, direcció a tramuntana, baix del coster i a un racó de

transició entre garriga i conradís, s'hi troba la font de Treurer. L'ullal està situat una trentena de passes, mina endins, cobert de lloses planes (vegeu fotografies). L'amo'n Toni conta que no s'havia eixugat mai, però des que ho duen ells vàries vegades s'ha aturat de rajar. Ara mateix només un filet d'aigua omple el safareig per a

usos domèstics construït en temps seu.

Per acabar vos oferim uns versos del Cançoner Popular que fan referència precisament a aquesta font:

Vora la font de Treurer
vaig treure aigo i vaig beure.
Poreu considerar i creure
quina aigo havia mester!

SON MOLL (VELL I NOU)

Estan situades aquestes possessions dins el Quarter I, vora l'antic camí que els pineros empraven per anar a Ciutat i que segueix cap al Tancat Prim per ficar-se al terme de Palma per Xorrigo.

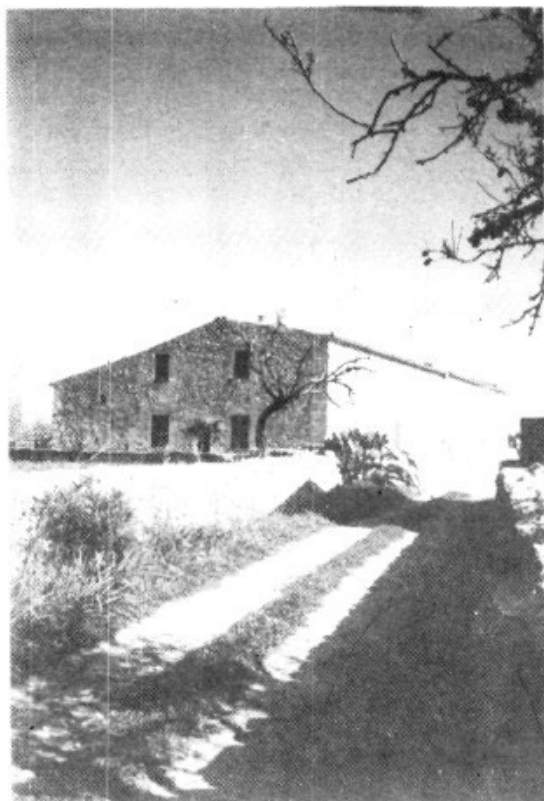
Son Moll, en temps primer, devia ser molt gran perquè les seves terres s'estenien a tramuntana fins a Son Bou; a llevant vers Son Ribes; a migjorn arribava a Son Reus Vell; i a ponent limitava amb Son Maig i Son Llubí. D'aquell antic esplendor només queden les sis quarterades i mitja de Son Moll Vell, completades amb les 35 repartides entre els dos Son Moll Nou.

Pel cadastre de l'any 1603 sabem que pertanyia aleshores a Sebastià Oliver Jaume, que tenia estimada la possessió en 1200 lliures "per lo rafal que li havia donat llur pare". Durant l'any 1789, quan D. Jeroni de Berard realitzava el seu viatge a les viles de Mallorca, ens deixà el testimoni que la possessió ja era només de tamany mitjà, que produïa blat, bestiar i vinya, essent el seu propietari el Sr. Carrió de Ciutat.

A principis del present segle Son Moll Vell era propietat de Joan Oliver Coll, després passà a la seva filla casada amb el glosador algaidí Tomeu Tous Santmartí, que morí "s'any des grip"; finalment la propietat fou deixada en herència al seu fill Gori Tous Coll, que és l'actual titular de la possessió.

Les cases de Son Moll Vell estan actualment en obres de restauració, perquè amb el pas dels anys ja s'esfon-

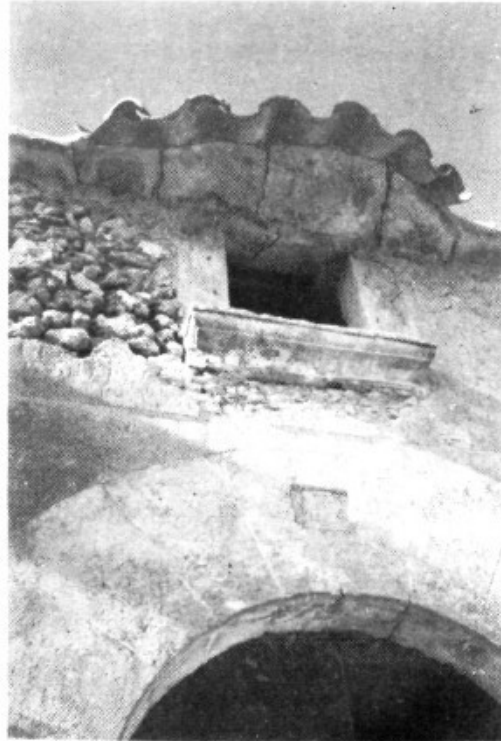
draven. Tenen una sèrie de detalls que les fan molt interessants, arquitectònicament parlant. Exteriorment crida l'atenció que el frontis principal esquerra tengui la cantonada rodona (vegeu fotografies). També a la cornisa de la teulada hi ha uns raríssims voladissets en forma de copinya (vegeu fotos) que sobresurten més que la canal, bastida d'obra, i que serveixen per a protegir les obertures de la façana de les pluges de l'hivern i del sol de gran dia a l'estiu. Interiorment era conegut que abans de les actuals obres de restauració hi havia un grapat de curiosos amagatalls (en forma de

gerres) per guardar-hi doblers o joies; esperam que no es facin malbé. També és un fet curiós que tant el cup com dos forns de coure pa i les dues cisternes estiguin a l'interior de les cases; fonts orals diuen que era per a millor defensar-se del perill que representaven els bandejats o lladres en temps primer. També fonts orals diuen que les cases de Son Moll Nou, a finals del segle passat i principis de l'actual, canviaren de mans molt sovint, essent propietat successivament dels estaments militar, eclesiàstic i civil. A l'any 1914 l'amo'n Toni Torrens se'n cuidà d'establir la possessió, quedant-se amb 15 quarterades i una part de les cases, que després passaren al seu fill Toni i ara són propietat de Na Joana Trobat de Can Massoles. L'altra part de les cases i 20 quarterades de terra quedà en mans de Miquel Vich Oliver, que a la seva mort les deixà al seu fill Miquel Vich Mulet "Raió", que és el propietari actual.

Les cases de Son Moll Nou, dividides en dos grans casals adossats, tenen una considerable llargària de frontis. Les de la part de gregal, de l'amo'n Miquel Vich, es diferenciën pels grans contraforts exteriors, alçats per evitar que les façanes principal i lateral

desplomassin excessivament. També és destacable el celler i cup de fer vi, situats a la part posterior de les cases de Can Massoles. Després del partiment de la possessió encara quedaven 8 quarterades de vinya a Son Moll Nou i el seu vi era venut a uns bodeguers de Ciutat.

L'amo'n Miquel Ribes Servera fou el darrer estadà d'una família que hi havia habitat durant 100 anys a Son Moll Nou (de l'any 1803 a 1903); aleshores encara tenia 50 quarterades d'extensió i quan, ja jubilat, recordava les seves vivències a la possessió sempre contava que hi sortia por; en concret deia que de devers el Pou d'En Tries venien "llumets de Sant Elm", o de la part de Pina... o...

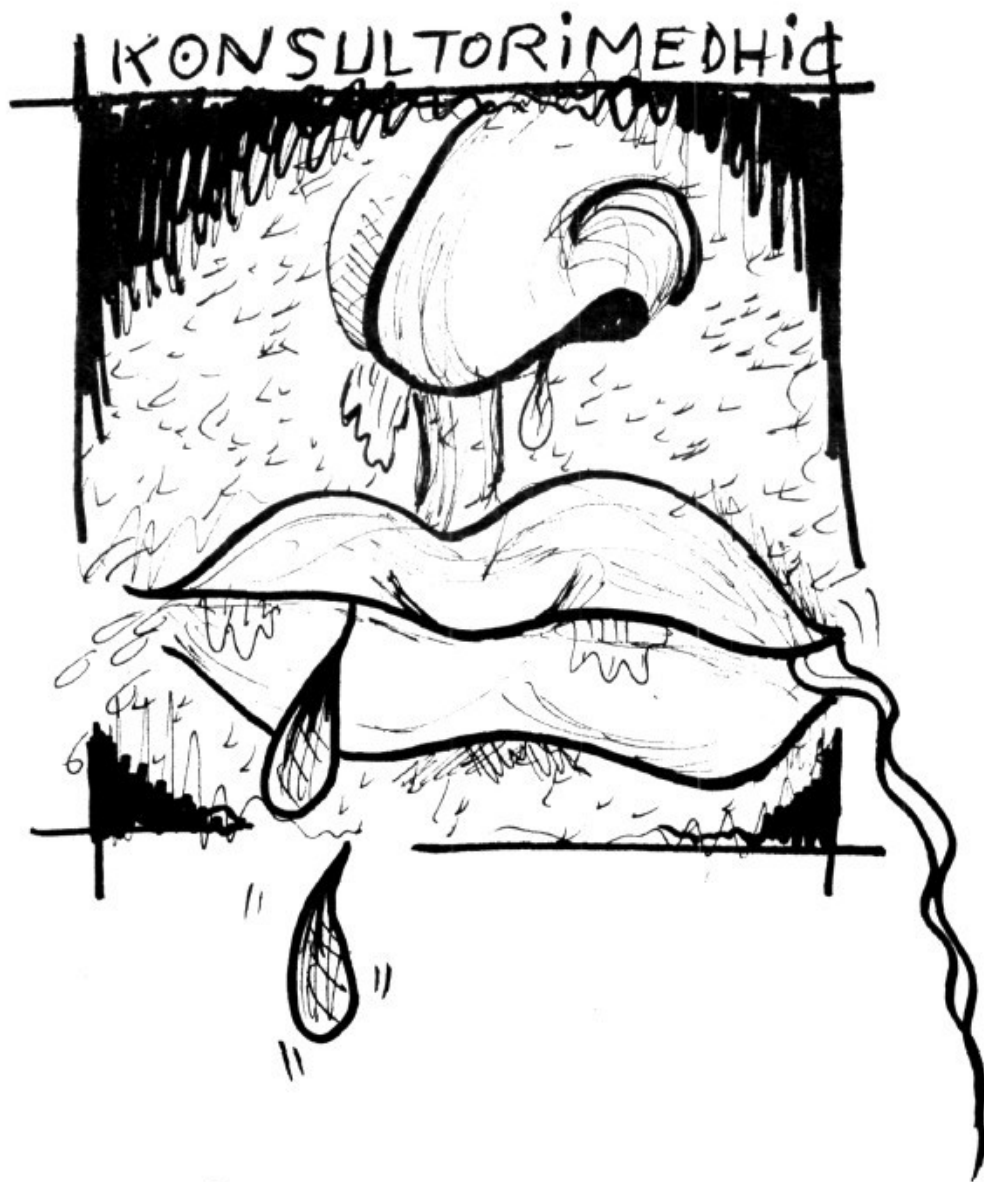
Direm adéu a l'antic Son Moll amb un fragment extret d'una plagueta del glosador que, com ja s'ha esmentat, hi va habitar. Fa referència a un diàleg imaginari entre el conductor d'una diligència i el seu cavall:

Si per mi heu de preguntar
jo qui som, ja vos ho dic:
A Son Moll de Pina estic
i es meu ofici és conrar,
i aquell paper el vaig dictar
per fer content a un amic.

PREGUNTA:

AI AI AIAYAYAY UUUUUU IG AGGF GRROOO OFFFT.

RESPOSTA:

BRRUMMM XAPXAPXAPXAP GRMMMM MM SSSSSS
 PFSSS HUMMMM. NO 1 NO 2 NO 3. SHAMFFFT.

EL P. MUNAR COM A HISTORIADOR LOCAL

P. JOSEP AMENGUAL (M. SS. CC.)

Conferència pronunciada a la
Casa de la Vila d'Algaida, dia 20 de gener, amb motiu de la pròxima
proclamació pública del fill il.lustre del poble P. Gaspar Munar i
Oliver.

Tot just ens vàrem acomiadar del P. Gaspar Munar i Oliver, per tot arreu començaren a brostar les llavors de la bondat, de la devoció i de la cultura que ell havia escampat. La revista "Lluc" li va dedicar el número que coincidí amb el mes del seu traspàs. Els missioners dels SS. Cors posaren tot seguit el seu nom i la seva memòria biogràfica al llibre de la família. Prest els pobles del Pla de Mallorca que estan emparentats amb ell han sortit freturosos per manifestar el seu agraïment i el seu reconeixement. La revista "Es Saig" d'Algaida, al número 82 corresponent a l'octubre de 1987, tingué a punt un afectuós record i una nota bibliogràfica, amb 27 títols. Un esforç que cal atribuir als signataris de l'entrevista que la revista havia publicat al nº 45, del setembre de 1984, Pere i Joan Mulet. L'estiu passat fou Llorito el municipi que el va declarar Fill Adoptiu; i el Magnífic Ajuntament d'Algaida, quan s'han acomplert els dos anys de la seva mort, dins la tardor de 1989, ha pres l'acord d'enaltir el P. Munar amb el títol de Fill Il.lustre.

La Regidora de Cultura, Sra. Antònia Sitjar, va posar fil a l'agulla, i em va aparaular perquè pogués tenir enllestit un assaig biogràfic quan arribàs el jorn de la declaració pública de l'acord del Consistori de Vila d'Algaida. Tasques imprevistes aleshores m'han duit a resseguir un camí que va obrir fa ara trenta-cinc anys el qui, per aquelles saons, era Superior General dels Missioners dels SS. Cors, P. Gaspar Munar i Oliver. Un mes llarg m'ha allunyat de les biblioteques i dels arxius; però m'han acostat a un dels camps que varen preocupar el P. Munar: la missió al Tercer

Món, en aquest cas la República Dominicana.

El P. Munar va posar totes les pedres perquè a la frontera dominicano-haitiana hi començàs la tasca la susdita congregació, just als indrets en què, pocs anys abans, havia estat segellada amb la sang de més de dotze mil haitians, assassinats per ordre del dictador R. L. Trujillo, a causa del seu color. Avui, aquella tasca missionera ha pres nova força, i els missioners, alguns d'ells del mateix Pla mallorquí, acompanyen els petits pagesos que lluiten per un plat d'arròs i mongetes, al costat dels grans latifundistes i dels nous rics, que han engreixat amb la pràctica de l'usura. Permeteu-me aquest record, que no és altra cosa que recobrar la memòria d'allò que el Fill Il.lustre d'Algaida, nascut a Pina, va sembrar i conrar amb amor. Ell va fer aquest viatge diverses vegades i va trescar els camins polsosos, avui molts d'ells asfaltats, i va pujar els pujols i muntanyes a peu i a esquena de bèstia. L'anecdolari personal i dels qui l'acolliren és prou ric i, en part, reflectit a les cròniques que ell va publicar a "Lluc".

DADES BIOGRÀFIQUES

Dins la primavera de 1897, a l'església de Pina dos jovençans es varen casar. El llorità Josep Munar Payeras i la pinera Maria Oliver Andreu. Varen establir el seu fogar a Ca'n Pau de Pina, una mica a fora-vila. El seu amor va florir i, encara no havien passat dos anys, quan el matrimoni va fruitar amb naixement de primogènit, Gaspar, el 13 de febrer, en ple hivern del darrer any del segle passat.

No sé quan el P. Munar va començar a respondre així, a qui li demanava quants anys tenia: "Jo vaig un any endavant el segle". Era un recurs bo de memoritzar.

En Gasparet, com molts de nosaltres, va aprendre de lletra a la costura de les monges blaves, les Franciscanes de la Misericòrdia, que, com ell, havien nascut a Pina. Un poc majoret va passar a l'escola pública. L'ambient familiar, els consells de Sor Fermina i del vicari, Mn. Bartomeu Vaquer, varen preparar el camp perquè nasqués la llavor de la vocació sacerdotal. Però la precària economia domèstica no permetia pagar les mensualitats del seminari; per això la família dugué en Gaspar a la Congregació dels Ligorins. Tot just s'hi havia encarinyat, el padrí volgué, de totes passades, que el seu nét no perdés la possibilitat de ser com a de ca seva, i el va fer treure dels Ligorins; però va consentir que passàs al Seminari de Sant Pere, edificat a Sa Calatrava, barriada humida i mig tenebrosa, en comparació amb la lluminositat de Pina, assentada sobre un pujol. Al pròleg de la biografia de D. Miquel Maura, el P. Munar es va retratar com a seminarista complidor, detallista, pietós i bon estudiant.

Als disset anys va pujar a la que ell anomenaria la Muntanya dels tres santuaris, dins el terme d'Algaida, i a Sant Honorat començaria la seva vida religiosa com a missioner dels SS. Cors. Més tard, retornà al seminari de Mallorca, primer com alumne i, posteriorment, com a professor de Teologia moral, fins que va arribar l'hora de la seva jubilació.

Tot just va ser ordenat de prevere, varen començar les seves múltiples tasques dins Mallorca. Avui vespre en repassarem algunes.

HISTORIADOR LOCAL

Com a subscriptor de "La Aurora", el seminarista Gaspar Munar va ser convidat pel seu director, Mn. Antoni Ma. Alcover, per escriure un breu article patriòtic que va sortir amb el títol "El dos de maig", el dia vuit de maig de 1915. Tot i això, el P.

El P. Munar oficiant a Sant Honorat, un indret que tant va estimar.

Munar no va retornar, de forma apreciable, a tractar temes estranys a Mallorca. Aquesta concentració mallorquina caracteritza tota la seva obra.

Com historiador local, hem de dir que el P. Munar va realitzar una obra envejable. No tota la seva obra és de primera mà; però hem de reconèixer que va saber escorcollar arxius, es va repassar obres antigues i amb un sentit crític, ple de bonhomia, va conrar una multitud de camps de la nostra història. La seva crítica estava il·luminada per allò que deim el bon sentit i la seva veneració quasi religiosa de la tradició. El P. Munar no va ser agosarat en res; per això va acceptar tradicions que altres han discutit, com, per exemple, el viatge de Sant Pau a Hispània. Com home segur que era, i com a moralista i superior, sempre va seguir les teories més prudentes, també en el camp històric. Per això no acabava de seguir esperits més crítics, que ell col·loquialment

GASPAR MUNAR, M. SS. CC.

L'ERMITA DE SANT HONORAT

Edicions L'ANGEL PASTOR
1974

Les obres publicades pel P. Munar són moltes; aquest n'és un petit exemple.

anomenava "tallanassos" (vegeu l'entrevista que li féu Joan Miralles Montserrat a "Lluc" 67(1987)4). El P. Munar raonava i explicava històricament allò que és patrimoni comú. Per això mateix, amb seny pedagògic, sabia destriar la llegenda i l'exageració d'allò que és història.

Com a historiador local, si miram la topografia, podríem dir que, per una banda, es va concentrar en la descripció de la vida a alguns pobles del Pla: Porreres, Llorito, pinzellades sobre Pina a la biografia de D. Marià Ribes de Pina i, de seminarista, va dedicar un treball a la descripció de l'església de la seva parròquia, premiat al Certamen del Seminari el 1917. Per l'altre costat, va fer la història de quasi totes les muntanyes de Mallorca, llevat de la Serra de Tramuntana, perquè es va dedicar a la història dels santuaris de la Mare

de Déu. Tot i que no va residir mai a Lluc, va fer la història d'allò que Mn. Costa i Llobera havia cantat a la Coronació de la Mare de Déu de Lluc:

Maria té santuaris
per tot aquest regne bell;
però entre puigs solitaris,
com a Reina té un castell.

Així, el P. Munar va escriure la "Petita història de Randa", la història de "La Muntanya dels tres santuaris", d'aquest terme d'Algaida, compartida amb Lluçmajor, a més de la història de la Mare de Déu de Castelletx. Aquestes històries foren publicades a la revista "Lluc" i reunides en un volum ben gruixut, que hom espera mitjans econòmics per a reeditar-lo. Lluc va ser objecte de molts d'estudis més, anteriors i posteriors. Va ser el seu tribut indirecte a la nostra Serralada.

Un altre vessant d'aquest historiadador local és el seu interès per les tradicions, costums i festes populars. Tots sabem que bona part d'aquest patrimoni ens ha arribat agombolant les festes religioses. També sabem que, amb una normativa estreta que va emanar del Concili de Trento, al segle XVI, moltes de les produccions populars varen desaparèixer. Alguns d'aquests elements han pogut ésser rescatats, i el P. Munar hi ha posat hores de feina. L'esmentat Concili també va uniformar la celebració de la missa i la pregària del breviari, com es deia. Amb això vàrem perdre elements que havien crescut dins les parròquies i convents. Talvolta no tot era molt depurat; però sembla més catòlic podar que arrabassar.

En aquest sentit hi hem de comptar la sèrie d'opuscles nadalencs, que va començar el 1950 i va finir el 1964. Hi trobam publicats alguns cançoners, goigs, els "Pastorells de Na Sussanna", quant a les tradicions populars. I referent a les formes litúrgiques mallorquines, hi llegim un estudi i descripció dels antics breviari i ritual mallorquins. I, com a joia literària i religiosa, també va editar el "Libre de les Constitucions del Monestir de Santa Margarida en la Ciutat de Mallorca", el 1964.

Una fotografia familiar del P. Munar on se'ns mostra amb el seu somriure característic.

Hem insinuat algunes línies sobre els criteris historiogràfics del P. Munar. També he assenyalat alguns llocs que el varen ocupar i acabam de picar alguns indrets de la seva feina com historiador que podríem dir etnogràfic. Manquen altres vessants per tenir la casa completa. No és el meu intent resseguir-los tots; però no vull deixar d'esmentar-ne algun més, com és ara el de la biografia. Va començar amb una biografia del P. Jaume Rosselló, que va sortir amb el títol de "Un apòstol de las Balears". El P. Jaume va ser un gran missioner d'aquell temps; però tingué també alguns defectes, molt comuns aleshores, com era el tremendisme i l'exageració. Ara bé, un home moderat com el P. Munar ens pogué donar una lectura assenyada d'aquella vida altament fecunda. Posteriorment, la seva vinculació a les Germanes Franciscanes de la Misericòrdia i al seu poble de Pina el varen fer escriure una biografieta de Mn. Marià Ribes, que ja he esmentat. El P. Munar va compondre encara una altra biografia relativament àmplia i un resum biogràfic de Mn. Miquel Maura i Muntaner. Tal vegada aquesta biografia sia la més interessant de totes, i això per diversos motius. Quan l'infant Gaspar va anar al Seminari de Sant Pere, Mn.

Maura n'era el rector. El P. Munar ens descriu tot el misteri i la solemnitat d'aquests personatges eclesiàstics de la primèria del nostre segle. L'església havia perdut els béns; però els seus representants havien arribat a construir-se una auriola sacral que els revestia d'una capacitat d'impressionar que avui no podem ni somniar, perquè no és possible i, per què no dir-ho?, perquè no és bona. La descripció de l'entrevista que tingué aquell al.lotó amb el rector és impressionant. Més encara, si tenim present que, si el P. Munar va ser un home petit, quan era menut anava consirós perquè no arribava a fer una alçada normal, puix li havien fet algunes insinuacions que hi hauria problemes per ordenar-lo... Aquest llibre sobre Mn. Miquel Maura caigué en les meves mans quan era encara un caramull de folis, en paper de ceba. Un bon dia em va cridar i em va dir que al Palau m'havien nomenat censor de l'obra. Era tot quant se pugui dir: haver d'examinar l'ortodòxia del P. Munar! Més encara, jo som contrari a la censura, i aleshores no hi havia cap obligació de part dels clergues d'haver de presentar obres semblants a l'autorització eclesiàstica. Però la meva consideració amb el P. Munar em va fer fugir

tota casta de qüestions. Em vaig llegir els folis amb el degut acatament i amb l'interès pertinent i vaig dir allò que ja sabia i que tocava: que res era contrari a la fe i als costums. Allò que interessa ara és retornar a una referència que he fet, i és que el P. Munar representava el seny mallorquí. No era dels "tallanassos". Tots coneixem la famosa enganxada de Mn. Maura amb Mn. Tarongí, a causa de l'oposició a que aquest rebés un alt benefici eclesiàstic a Mallorca. El P. Munar va arribar al màxim que podia un home de la seva generació i de la seva formació. Ja li ho vaig dir i comentar. Ell volia que miràs sobretot aquest punt. Evidentment, va inclinar la balança a favor de Mn. Maura, tot i que indicava que era un conflicte enutjós, etc.

BIBLIOGRAFIA DEL P. MUNAR

Caldria estendre'm sobre aquests i altres punts. Crec que els algaidins, de la vila, i els de Pina, teniu prou motius per incorporar-lo a la galeria dels fills il·lustres. El P. Munar representa un tipus de mallorquí sencer i cabal. Feiner com el qui més i arrelat profundament a aquesta terra,

i coneixedor i llargament morador d'aquest terme municipal.

Hom em podria fer l'observació que allò que he indicat fa del P. Munar un home molt d'Església. I és ben cert. L'Església ha estat una part de la història de Mallorca i no hi ha història global possible sense aquesta institució i sense homes com el P. Munar. Ell va ser confessional en tot i fins al final. El fenomen de la secularització, fins i tot en allò que és més general entre els catòlics, no li va arribar. Però el P. Munar va ser un home educat, i no just educat, sinó que va tenir un tracte normal amb els que pensaven d'altra manera. Per això molts de joves poetes, escriptors, historiadors, etc. eren de la seva colla d'amics. El visitaven a la Biblioteca de La Real. Molts li duïen les seves publicacions. A vegades algunes cobertes duïen títols o gravats que no li xocaven gaire, i amb un "ja ho val!" o qualque amenaça de posar el llibre dins l'infern de la Biblioteca ho arreglava tot. L'infern era un prestatge tancat amb porta, i amb la clau al pany, de la primera galeria. Tots els incursos en semblant condemna ho sabien.

El P. Munar fou, bàsicament, un home d'Església.

Atès que no vos puc entretenir més, em permetreu que faci un petit resum de les publicacions del P. Munar, tot basant-me en la bibliografia que, en un primer avanç, va publicar Na Ma. Teresa Nicolau Amengual a la revista "Lluc" 67(1987)16-18, i que ha completat amb noves obres i amb un capítol dedicat a les col.laboracions a diverses revistes.

El resum seria: que els llibres publicats arriben a 17; els fulletons passen dels vint, i els articles arriben als 150; amb la particularitat que amb més d'una dotzena d'articles es formen sengles monografies, i foren publicats a "Lluc" en seqüències de sis, deu, dotze i fins a vint seccions, la qual cosa fa pujar a més de 180 col.laboracions més.

Algunes d'aquestes sèries d'articles foren recollits en algun dels llibres esmentats. Tot sumat és una gran producció, per a un home plenament dedicat al ministeri, a l'ensenyament i al govern d'un institut religiós.

El dimoni -el dels cossiers, és clar- també era amic del P. Munar.

El P. Munar va començar la seva trajectòria com a escriptor convidat per Mn. Alcover, el 1915. El 2 de febrer de 1986, el P. Munar va retre homenatge a aquest "homenot" amb un parlament, tingut a Manacor, el dia que es commemorava el 124 aniversari del seu naixement. Ambdós sembraren en el mateix solc, encara que amb esperit i temperament divers.

I mira que en tenen de passatgera ! Tot lo dia són per aquí i per allà ! Pel mes de novembre eren a Andalucia i a Portugal, el mes de febrer han anat per Catalunya. En una paraula, que s'ho passen molt però que molt bé. I bé que fan.

Que es puguin passejar i divertir molts d'anys i que no s'acabi l'alegria. Salut. Aquí els veim a unes bodegues de Jerez.

Març 1990

«Balears: sentiment de poble»

Quan el poble veu que els problemes se
solucionen més aviat,
Quan reclama més autogovern,
Quan els ciutadans senten com a pròpies
la seva cultura i la seva terra,
Quan lluiten tots junts per millorar la
qualitat de vida, els serveis públics i
l'ajuda als més necessitats,

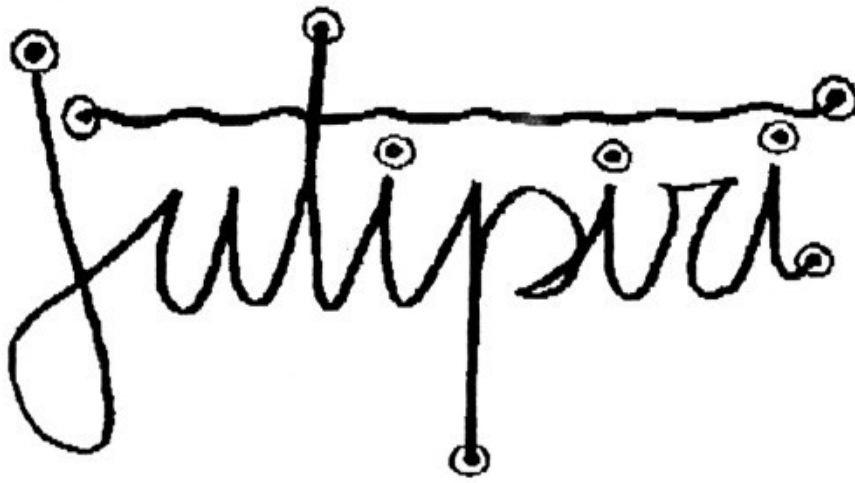
Quan el poble balear reconeix que les
coses es fan millor des d'aquí,
Quan comprova que les institucions de
la nostra autonomia són més efectives,
És perquè hi ha un autèntic, un vertader
SENTIMENT DE POBLE

Comunitat

Autònoma

de les Illes Balears

Jutipira

ANY I
Nº: 13

REVISTA DEL COR, LA MELSA I EL FETGE

PROPOSICIONS EN COS I ANIMA

\$ PEDRO ROPERO, guarda-robes. Guàrdies de 24 hores. Les vostres vestimentes segures tot el dia. Tf: 876543211234567765423.

MAGDALENA BAN ESTO.

Et guardaré dins la meva caixa el que tu més estimes.

MAGDALENA CEN TRAL.

Forat negre.

MAGDALENA BAN QUINTER.

Plans de jubilació. Vine ara que encara hi ets a temps!

MAGDALENA B.B.V.

La còpula perfecte!

MAGDALENA HISPANA AMERICANA.

El plaer del Caribe.

VINE als B.R.G. (bancs reunits geiper). C/ Falangista Laportilla nº 69.

Ω PERDUDA VIRGINITAT al carrer del Sindicat. Fa 1'73 d'alt, grasseta, ulls cels, cabells rossos (L'Oreal nº 34), pell morena. A l'hora de la desaparició duia un vestidet vermell amb falda de pales. Respon al nom de Virgi. Tf: 567890764567563456.

» OFERTA 3 x 2 al MOSTATX RANX. Nin, el regal ideal per al teu pare!

* RELAX GAI-O.

-MANOLO Tallarí. Larā larā larí. T'esper aquí!

-RAMON Macarró. Larē larē laró. Una estoneta d'amor!

-IGNASI Maravilla. Larí larí larilla. Som de Sevilla!

-OBERTO Espaguetti.

Llaaaaarg!

RELAX GAI-O. Carrer La Família nº 1.111. Son Espanyolet.

Ø Dins la cuina tot és tranquil·litat. La llum de la primavera entra per la finestra. Un succulent aroma de fritures de xot neda dins l'espai. Tot està ple de dones que t'esperen. N'hi ha que cellen faves, altres esbejoquen pèsols. N'hi ha que miren al calendari els dies que falten per arribar a Pasqua i una té una pastanaga dins la mà, l'ha d'envinagrar. DONES DE LA VIDA. Totes t'esperen. Vine a la cuina.

ES CARRER BEN NET

-Ai! ai!

-I ara què te passa?

-Jo què sé! Molt de mal a dins s'esquena.

-Això deu esser "s'escrossis".

-Sí, fa una temporada que aquesta "trossis" no me deixa viure, hi ha dies que no tenc consol. Avui estic un poc millor, però feia un parell de setmanes que no havia pogut tocar sa granera. Mira quina brutorada que hi ha.

-Sí, se n'arriba a acumular molta.

-Sobretot si tens una veïnada que no l'agafa mai a sa granera. Pareix com si l'enrampàs.

-Idò jo ara duc una bona temporada, però, no te creguis, també ho he passat molt malament; es metge ja no sabia què donar-me.

-Idò igual que a jo. Diu que he de fer molt de repòs, i ja me veus. Com vols que en pugui fer si després totes ses feines penjen?

-Sí, està segura que vàrem néixer per fer feina. De petites ja nos ne feien fer, i molta; quan no era a arreglar sa casa era a fora vila, a segar, a fer herba a dins ses faves, a collir ametlles, jo què sé, a fer de tot.

-I per això ara tenim s'esquena barrinada.

-Jo no sé si és per això. Es jovent d'avui en dia, que no en fot ni brot, també en té de mal a dins s'esquena.

-Jo crec que en té a dins es cap, de mal.

-I ara per què dius això?

-Perquè no van de feina i domés pensen en vetlar i anar de passeig i de discoteques.

-Amb això també hi pensam noltros.

-En què? En discoteques?

-No, dona, en passejar.

-Però no és igual.

-Vols que te diga. Record que mumpare ja me deia això i mira si fa anys que no som joveneta.

-Però ara és diferent, es temps han canviat.

-I per noltros també. Mira ses excursions des vells, si en tenen d'èxit.

-Sí, hi va una gentada. I de viatge que també n'hi van molts.

-Però són un grupet.

-Un grupet? Són molts, i bé que s'ho passen.

-Ja s'aturaran.

-I noltros ja nos hem aturades abans, que ni tan sols hem partit. Domés nos sabem queixar de "s'escrossis", des temps... i no sortim mai.

-Ni importa, per lo que hem de veure...

-Idò a jo m'agrada molt sortir. Tant per ses festes de Sant Honorat com pes darrers dies no m'he perdut res.

-I a sa comèdia, hi anares?

-Sí, dues vegades, i molt que me va agradar. Ara, lo que més me va emocionar va ser sa proclamació de fill il.lustre d'en Pere Capellà.

-Ah, sí! Vaig sentir a dir que havia estat molt bé, i a més ho he llegit en Es Saig.

-Lo que han canviat ses coses. Hi havia persones que no m'ho hauria pensat mai. Es temps ho borra tot.

-Sí, fins i tot ses promeses.

-I ara, per què dius això?

-Mira es PSOE, que prometia i prometia i ara fan pitjor que es que hi havia abans. Diuen paraules distintes però fan lo mateix.

-Això és pitjor que "s'escrossis".

N O T E S   D ' A R T

BOTERO, Galeria Tres d'Oros. Ciutat.

Pintura. Podem veure les seves conegudes figures que recreen anatomies exagerades dins un ambient amb connotacions d'art primitiu.

A.CLARIANA, Galeria X. Fiol, Ciutat.

Pintura i una escultura. Obra que pareix sincera i que genera a l'espectador una espècie de sensació de sossec. L'equilibri i la mesura són elements protagonistes a les obres d'Alexandre que s'expressa amb un llenguatge propi que és d'agrair.

P.CANYELLES, Sala Pelaires, Ciutat.

Pintures i escultures. Després d'una visita sense presses vam quedar amb la impressió que les obres, la majoria, no estan activades, no transmeten. Tot molt ben realitzat, compost i, segurament, pensat; tal vegada en aquesta mateixa perfecció i fredor d'intenció radiqui el que al nostre criteri ens pareixen treballs inexpressius, vàlids per a decoració.

GUERRA, Galeria Bearn, Ciutat.

Pintures i escultures. Col·lecció de treballs dels anomenats "naïf". Creiem que es tracta d'una obra recreada, les seves aportacions dins d'aquesta expressió són purament formals.

M.COSTA, Galeria Altair, Ciutat.

Pintura. Dins el seu aspecte de no figuració aquesta obra recull elements que ens proposen situacions obertes, on hi caben les formes que l'espectador pot inventar. S'allunya del tòpic de l'abstracció clàssica (tan valorada a certs ambients de Mallorca) i ofereix històries amb diàleg.

W.FABER, Centre Cultural de Sa Nostra, Ciutat.

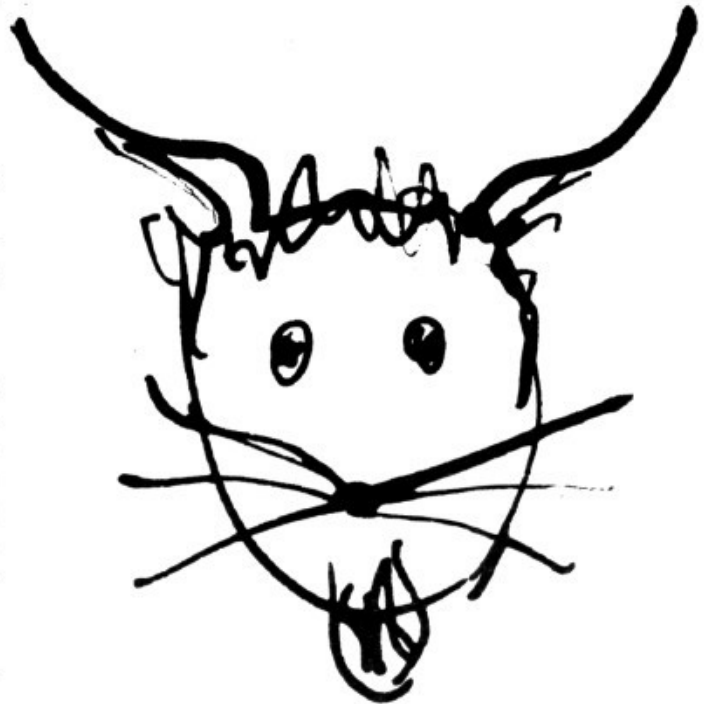
Pintura. Exposició antològica. Un bon nombre d'obres componen aquesta mostra, per altra part bastant significativa de la trajectòria de Faber al seu món d'artista. A tota exposició

d'aquestes característiques hi ha pedagogia, val la pena d'agafar-se aquesta amb la idea de captar els canvis de ritme d'un pintor que sempre, o quasi sempre, va anar per lliure.

L'Art OFICIAL.

No és cap novetat. Crida l'atenció la proliferació de mostres/exposicions d'art organitzades per Institucions, Ajuntaments, Entitats. A espais polítics s'inserta l'art (o cultura com els agrada anomenar), és un tutelatge sospitós, pensam que els paternalismes no són sans i, en aquests casos concrets, poden desembocar en el que podríem qualificar d'ART OFICIAL.

VATSARI

PINA

No fa molt vàrem veure desfilant entorn de la nostra plaça un bon nombre de carrosses que volien fer honor al sant del mes i de la setmana: Sant Antoni. No fa molt vérem també a plaça una festa que a tots ens cridà molt l'atenció, inclús pel seu nom, ja que no estam prou segurs de quina és la millor manera per anomenar-la: en Carnestoltes, o en Camestortes, o també el Carnaval, més popularitzat i conegut per tot arreu que els altres dos. El que és important, però, és que el que més disfrutaren enguany de desfressar-se foren els menuts i, com hem dit, sols a la nostra petita plaça n'hi va haver una bona mostra, representant amb les seves fresses els papers i els personatges més variats de la vida quotidiana i de la imaginació; n'hi havia que amb els seus mostatxos volien identificar-se més amb les persones adultes, altres aconseguiren amb uns calçons vells o amb roba passada de moda cridar l'atenció lo suficient com perquè la gent que els contemplava haguessin d'amollar qualche rialla ben fresca.

Trobàrem a faltar més homes i dones sense complexos, que portassin vestits més suggerents, extravagants, originals, divertits i desenfadats, fent somriure i alegrant a més d'un. Encara ens podem enrecordar d'aquelles fetes que se feren, no fa molt, on només si podia entrar vestit de qualche cosa, encara que el que cridàs més l'atenció fos un corbatí o un mocador pel cap. Enguany no es va fer, encara que sabem que havia tengut bastant acceptació entre sa gent del poble molta de la qual hi dedicava setmanes senceres a preparar la seva, mirant-se ben molt perquè quan la duguessin posada ningú els pogués identificar. Suposam que no vol dir res el fet que no n'hagin feta cap aquesta vegada ja que, segons solen dir, val més descansar un any per fer-ho millor l'altre. Esperem que sigui així.

Un altre capítol important de la festa del Carnaval són les carrosses. Quans de pobles hi ha dins Mallorca que se dediquen a fer-ne cada any ! El darrer pas que elles mateixes solen fer és el d'arribar fins a Ciutat per participar a Sa Rua, no tant pel premi, que sempre s'aspira a aconseguir, sinó perquè la festa vagi a més i tota la gent contempli i admirí l'originalitat, l'esforç i la il·lusió que hi han posat els seus carrossers, siguin d'on siguin. El tema, crec jo, és el més fàcil de trobar, el que ja no ho és tant és la manera de plasmar aquella idea dins un espai tan reduït i limitat com el d'un simple remolc, perquè si bé el món no ha estat un moment aturat i hem vist diàriament fets que cridaven la nostra atenció a països tan allunyats com Alemanya, Rússia, Colòmbia o San Francisco, tampoc no és menys vera que dins la nostra illa, dins cadascun dels nostres pobles, també se n'han produït i no han faltat temes en cap moment dignes de ser carrossats (duïts a les carrosses). Dels molts que hi participen a la festa n'hi ha que escolleixen motius populars pels seus temes: els típics de porquerets i figueraleres, encara que els qui més es fan notar són aquells que s'han inspirat, ridiculitzant i exagerant al màxim, en uns fets i uns personatges populars o impopulars. D'entre totes les paròdies i ridiculitzacions les més nombroses solen esser les que se fan al Govern o als Ajuntaments fruits aquests de les desavenences, males gestions, desacords (més que acords) i disbauxes de les qüestions per ells tractades: podem recordar el tema de les urbanitzacions, encara que no totes sí la majoria dins espais naturals d'especial interès com Son Rotana, Canyamel, Montblanc, Alcanada, Tuent, Son Bauçà...; podem mirar també el tema dels pressuposts, dels quals tampoc no se diu res encara que llavors es facin campanyes com aquella on se'ns demostrava amb què s'invertien els doblers que entre tots havíem pagat: sanejament, educació, obres públiques..., però que ningú es creia després de veure els camins i les infraestructures existents pitjors de cada dia; també podem anar a Ciutat i admirar empastanegats pastanagues municipals a un indret i a l'altre i fer nombres per calcular quants de doblers s'han tudat en una campanya tan inútil. És ben cert que aquesta festa està pensada per ridiculitzar i ironitzar acarnissadament a tots aquells que s'ho hagin cercat o no hagin

donat motius per deixar de fer-ho al mateix temps que se'ls convida a renovar la seva actitud i mirar un poc més pel poble. Com s'ha pogut veure, qui es queda sense tema i no sap com fer la seva fressa, és perquè no viu al dia dels acon- teixements que es van succeint.

Enguany les nostres carrosses foren populars, l'any qui ve podrien tractar els temes dels pressuposts o d'altres pastenagades que s'hagin pogut fer.

Assistírem el passat dia 24 de febrer al casament de na Petrina Ramis Coll amb en Francesc Nicolau Sastre de Porreres. Els desitjam tota casta de felici- tats. Enhorabona.

Com era d'esperar ens ha tornat canviar el temps i de sobte ha davallat la temperatura: de ser més que primaveral i anar amb maniguetes de camia ha tornat a fer un fred dels darrers de desembre i haver de treure abrigo i bufandes per no aplegar altre vegada un grip. Feia temps que es veia venir encara que a molts ens ha vengut ben de nou no trobant-nos, crec jo, lo suficientment confessats i prevenguts com per fer-hi front tot lo valents i coratjosos que caldria. Ens queda el consol que amb el temps tot se passa i tot se cura perquè com se sol dir en aquests casos: no hi ha res que cent anys pugui durar.

GUILLEM ANDREU

NOTICIARI

PLUVIÒMETRE

L'any va començar molt bé, el mes de gener varen ploure 63'7 litres que, com recordareu, varen caure ben distri- buïts de forma que el camp va aprofitar fins a la darrera gota.

Però el febrer ha estat molt dife- rent, amb molt de sol, casi calor, i ben eixut. Segons l'apotecari Gabriel Martorell s'han recollit 1'2 litres, és a dir, res. Esperem que les bones perspectives de desembre-gener pel que fa a la pluja no es facin malbé amb una llarga sequera.

PUBLICACIONS DE MN. ANTONI GILI

Fa poc més d'un any vos informàvem de la publicació del llibre "Ermitaños de Mallorca. Juan Mir y su obra" de Mn. Antoni Gili. Fruit de la seva labor investigadora és un nou llibre que surt a llum aquests dies; es tracta de "Missioner de missioners", sobre la vida i obra del Venerable P. Antoni Llinàs. A més, sembla que dins aquest mateix any sortirà una altra publica- ció seva: "Artà en el segle XVII".

Rebi Mn. Gili la nostra més cordial enhorabona.

PARRÒQUIA DE SANT PERE I SANT PAU

ALGAIDA

Orientacions i calendari pastoral
Març de 1990

Reunió dels Consells Parroquials de les tres parròquies solidàries.

Dia 20, a Sa Rectoria d'Algaida.

Reflexió cristiana per adults:

Tema: "El pecat personal i les es- tructures de pecat" per Mn. Joan Bes- tard, Vicari General.

Dia 9, a les 9, a Sa Rectoria.

Tema: "La crida a la conversió" per Mn. Rafel Umbert, Vicari Episcopal.

Dia 16, a les 9, a Sa Rectoria.

Tema: "Els fruits de la conversió" per Mn. Antoni Riutord.

Dia 23, a les 9, a Sa Rectoria.

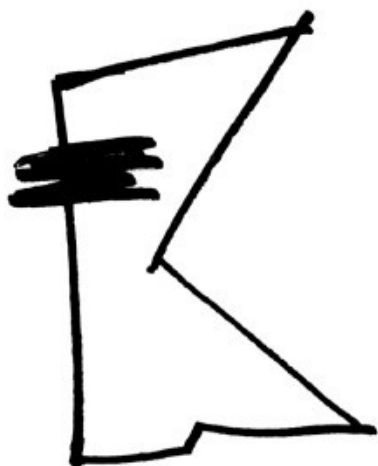
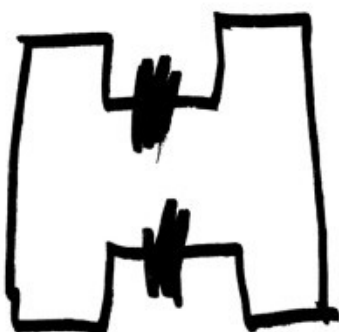
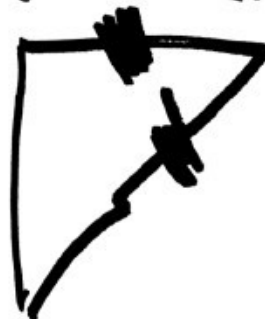
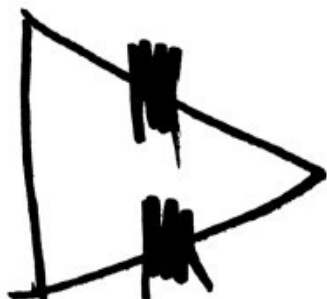
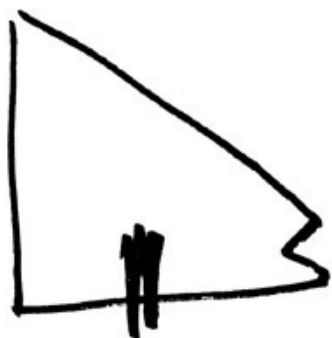
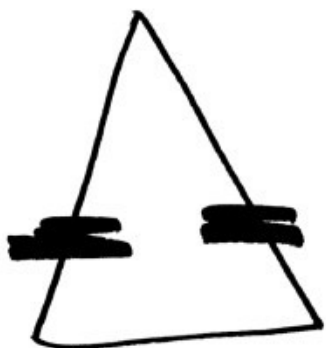
Tema: "La reconciliació i el sentit eclesial" per Mn. Sebastià Salom.

Dia 30, a les 9'30, a Sa Rectoria.

Mes d'abril

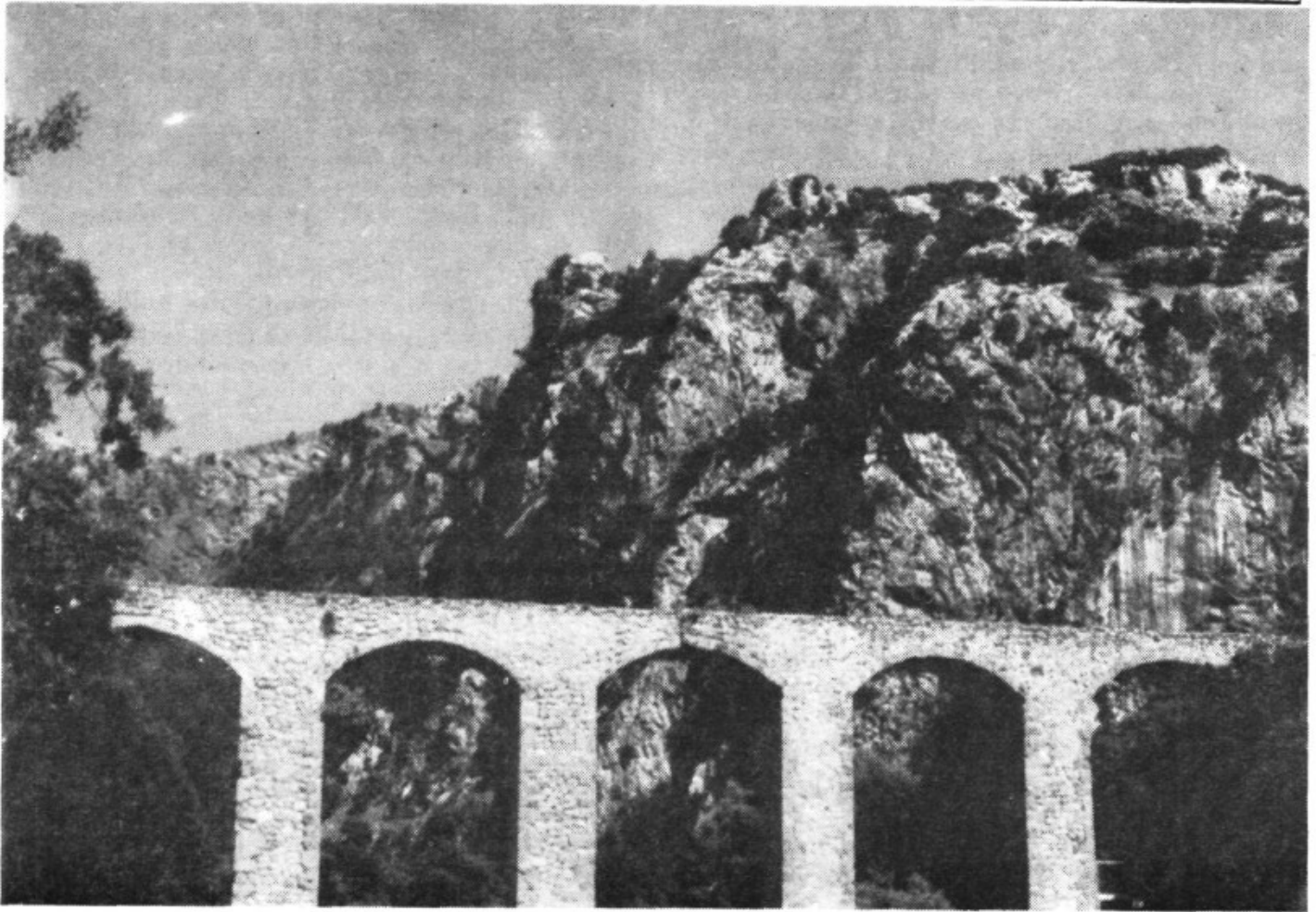
Celebració comunitària de la Penitència

Dia 6, a les 9, a la Parròquia.

XONY PUB

ALFABET

En qüestió d'aigües, volem posar Mallorca al corrent.

L'aigua corrent ha passat d'esser un privilegi a constituir una necessitat per a la vida moderna. La construcció de ponts i aljubs fou la primera passa. La canalització de l'aigua, la segona. Avui els pobles de Mallorca han crescut i s'han desenvolupat, però molts d'ells encara no compten amb aigua canalitzada, ni tampoc amb una adequada xarxa de clavegueram.

Per a pal·liar aquestes deficiències, el Consell Insular de Mallorca ha posat

en marxa un Pla de Sanejament i Abastiment, un pla d'aigües per a posar Mallorca al corrent.

**PLA DE SANEJAMENT I
ABASTIMENT D'AIGÜES
A LA PART FORANA**

Un pla per a millorar

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

UNA XERRADETA...(continuació)

donava, davant tothom, amb un orinal; i ells bevien, i tot el públic reia...

Llavors el condemnaven a mort, sempre, i l'agafaven i el duïen en es Molí Nou, i allà el mataven de quatre trons d'escopeta. El ficaven dins un baül, i el passejaven voltant Sa Plaça cantant allò de "En Cames Tortes se va morir, ai, ai, ai, ai de mi..." La gent hi participava molt: una vegada un parell li posaren un tros de bova, saps què és bova?, i li encengueren i feia fum, i tothom deia "mira'l que fuma". Era una festa que agradava a tothom.

-iLa gent es desfressava per participar-hi?

-Sí, ja ho crec. Hi havia el ball de màscares, ¿saps què són, ses màsques?, idò llavors hi havia es ball de màscares damunt Can Mulet. N'hi havia d'altres, molts d'anys, a Ca Na Mena i a Can Barrera, i damunt es celler i tot, però es qui duia sa doma era Can Mulet. Es feia damunt es cafè, i solien posar un puntal, abaix, a sa jàcera, perquè allò s'omplia. I anaven a cercar ses al.lotes, que per ballar te demanaven una ruda, que valia quatre o sis cèntims... N'hi havia que en feien un bon grapat, de rudes; en Pedro d'Albenya no mirava prim, en donar-ne.

Quan s'animava més era quan hi havia antipatia, política; sobretot entre Ca Na Mena i Can Mulet. Un any els de Ca Na Mena varen dur sa banda de Lloret, per fer sa competència a Can Mulet, i llavors en Biel Mulet va dur tres músics que havien tocat amb ell en es regiment; i quan tocàvem noltros, tothom venia cap a Can Mulet. N'hi havia un que tocava sa trompeta que era de lo millor d'Espanya, En Muñoz, saps què ho era de bo! No has sentit un cel com aquell homo.

-I vós, quin instrument tocàveu?

-Cap! Jo sempre vaig anar amb sos músics de Can Mulet, però mai vaig aprendre una nota, no sé per què. Però jo era com un més d'ells. Un any pels darrers dies fèiem un dinar allà darrera i érem més de quaranta; amb En Biel vàrem anar a cercar un frac a ca-seva; jo l'esperava defora mentres ell i

sa mare el cercaven, i quan el me vaig posar, n'hi cabien tres, de Guillems (devia esser del teu padrí que era gros). Quan me vaig presentar davant els músics, tothom es compixava de rialles. Vaig agafar una vara i, fent de director, anàrem cap al cafè, i aviat tenguérem tot es poble amb noltros. Aquest mateix dia amb un senceller que vivia devora ca-nostra, amb un camió, anàrem a Sencelles i remoguérem tot es poble. Era com un "empastre"; hi havia músics que no podien tocar, de rialles.

-I En Cames Tortes, va sortir sempre?

-No, això va quedar mort una temporada, no sé per què...

Segurament aquesta època de desaparició del carnaval tradicional de màscares i d'En Cames Tortes fou la dictadura d'En Primo de Rivera, cap als anys vint, pel que explica l'amo En Guillem. El que més li falla, i no és estrany als seus anys, són les dades, no n'està gens segur.

-Però un dia, amb En Biel, vàrem parlar d'En Cames Tortes, i anàrem pes pastadors i trobàrem es cap, que era de fusta i estava molt ben fet... Bé, es capell d'almirant no el trobàrem, però li posàrem un vestit de soldat, o no sé què, l'omplírem de palla d'ordi, jo vaig fer un baül amb quatre posts de per sa farinera i tornàrem armar es "tango". Aquest any, es darrer dia, va esser gros; feren nets es forns de galletes i caramel.los, tothom va sortir a fer festa i a ballar. Feia un parell d'anys i n'hi havia que encara devien en es forns. Un que li deien En Julio, que picava pedra, va deixar un bon rosari, no sé quants anys va estar a quedar cabal. Es ball, damunt es cafè, era una cosa mai vista. Aquest any crec que En Pere "Perol" feia de mare, i ho feia molt bé..., jo també feia de "xarlatà"...

-I s'Ajuntament, ícom participava amb sa festa d'En Cames Tortes?

-Res, s'Ajuntament no feia res, allò era cosa des poble; sortia de Can Mulet, però tot es poble hi participava. I com que en es judici moltes vegades criticaven fort s'Ajuntament, no els anava bé.

(acaba a la plana següent)

UNA XERRADETA...(acabament)

-iI què trobareu quan el tornaren a ressuscitar fa vuit o deu anys?

-Bé, va estar bé, però no era lo mateix. Es temps han canviat molt. Noltros mos divertíem i divertíem es poble, sense fer mal a ningú; mai mos hagueren de cridar a l'ordre.

fets i anécdotes del seu temps, però ens allargariem massa. El que sí podem dir és que ens ha fet reviure una època, un temps, molt diferent al que ens ha tocat viure avui. No volem dir que sigui millor ni pitjor, però sí molt diferent.

L'amo En Guillem segueix explicant

JOAN MULET

MOVIMENT DEMOGRÀFIC

NAIXEMENT

Catalina Bauzà Capellà, filla de Guillem i Margalida, va néixer dia 5 de febrer.

Antònia Gómez Sastre. Bonaventura Llompart Pou,
Ens va deixar dia 8 de febrer als 96 anys. va morir dia 3 de febrer als 73 anys.

RECORDANT EN PERE CAPELLA

A pesar d'haver-se mort el tenim que recordar an en Pere Capellà que "Mingo Revulgo" es posà per esser més popular; ell en tot se destacà per sa gran intel.ligenci', i mirau quina penitenci' que en sa vida li tocà.

Per esser republicà, idees que ell tenia, va haver de fugir un dia de ca seva i s'amagà; a ell molt varen cercar per voler castigar-ló i junt amb un companyó de Felanitx s'escapà.

Amb una petita barca sa vida es varen jugar i a Barcelona arribaren per poder tranquils estar. Allà feren sa campanya

amb títol de capità i quan sa guerra s'acabà cap a Mallorca tornaren; aquí a ells esperaven un càstic 'ver de purgar.

Després de ja lliberat se posà a treballar i ben aviat demostrà sa seva gran qualitat, i amb ritme accelerat comèdies n'escriuria i es públic conquistaria amb sa seva habilitat.

Però no va tenir sort durant sa seva gran vida, perquè es do que posseïa era digne d'admirar i no es pogué desenvolupar perquè molt jove moria, però treballs deixaria difícils de superar.

CLIMENT GARAU

UNA XERRADETA AMB...

I'amo EN GUILLEM "FELIU"

L'amo En Guillem Ballester, "Feliu", és un home que ha viscut molts d'anys, 86 ens ha dit, sempre a Algaida, i que, per tant, ha vist molts de canvis dins la història local. És un home que, malgrat els anys que du a les espatlles, té el cap molt clar, i recorda perfectament fets de fa més de mig segle. Però avui el que ens ha fet mantenir aquesta conversa és el tema dels darrers dies a Algaida, i d'En Cames Tortes concretament, ja que sabem que ell va participar activament a la festa.

-Quants anys teniu? Quin any vàreu néixer?

-En tenc vuitanta-sis, vaig néixer dia 6 de febrer de l'any 4. I sempre he viscut i treballat a Algaida, fent de fuster, i procurant divertir-me tot lo possible; això sí, sense fer mal a ningú.

-Uns dies de diversió, quan éreu més jovenet, devien esser els de carnaval. I això ens du al tema d'En Cames Tortes...

-S'organitzador de sa festa d'En Cames Tortes era Can Mulet. Posaven En Cames Tortes en es balcó en començar es carnaval. ¿L'has vist, tu, en aquell Cames Tortes?

-No, mai.

-Idò era de veure. Era una figura ben feta, de fusta, amb un capell d'al·mirant amb una bona ventalla, i un uniforme de "marino" amb uns bons galons; feia planta.

El posaven en es balcó de Can Mulet quan començava es carnaval i allà estava fins es darrer dia, quan el davallaven per fer-li es judici abans de condemnar-lo a mort.

Es darrer dia el jutjaven allà mateix, al balcó. Hi havia es "xarlatans", jo he fet de "xarlatà". Duien

un llibre vell, molt vell, d'aquells forrats de pergami,... que no enteníem cap paraula, però fèiem com que llegir. I li deien de tot, has fet això i allò, i allò altre, i de tant en tant li pegaven amb una espardenya, mentres sa mare plorava, feia "es combat", i el defensava... I el condemnaven a mort.

-¿I les acusacions eren sempre de coses referents al poble?

-Sí, li deien de tot: has fet això o allò, has fet moneda falsa... i ho feien damunt es balcó, amb so públic abaix, que reia molt, perquè ho feien molt bé, feia riure molt.

-¿I qui eren els que feien aquesta representació?

-El qui feia de mare, quan jo era jovenot, era En Miquel "Bassa", que ja pujava empolvat de ca seva, i llavors hi havia el Sen Gori "Perol", que feia d'acusador, i En Joan "Ramona"... i què sé jo. I sa madona de Can Mulet els duia beure, al balcó, i els ho

(segueix a la pàgina 30)